

ДИТИНА І ПРИРОДА: ЖАНРОВІ МОЖЛИВОСТІ ДІАЛОГУ (на матеріалі теми змін пір року в українській літературі)

Анотація.

У статті розглянуто оригінальні авторські версії інтерпретації теми змін пір року, особливості діалогу автора і юного читача у прозових творах для дітей другої половини ХХ століття різних жанрів. Особливу увагу приділено варіантам трансляції цієї теми в оповіданні, пригодницько-фантастичній, анімалістичній, пізнавальній, філософській авторських різновидах казки.

Ключові слова: література для дітей та юнацтва, жанр, оповідання, казка, тема, природа, пори року.

Література для дітей та юнацтва — комплекс художніх творів різних родів і жанрів, що на рівні своєї формозмістової єдності адресовані читачу відповідної вікової категорії, задовольняють його емоційні, естетичні й етичні запити, можуть мати подвійну рецепцію (дитина і дорослий), взаємодіють від законів, властивих художній словесності загалом. З-поміж численних тем і проблем, що апелюють до емоційної сфери читача цієї вікової категорії, особливе місце посідає природа. Твори ці знайомлять юного читача з життям флори й фауни; водночас вони не лише несуть багато цікавої пізнавальної інформації, а й актуалізують широку палітру почуттів, спонукають до осмислення навколишнього світу, мають естетичний вплив. Діти сприймають природний світ як живий, подібний до себе; у цьому полягає особливість дитячого світосприйняття, на чому слушно наголошував І. Франко: «Вони [діти. — В.К.] люблять звірів, чують себе близькими до них, розмовляють з ними і розуміють їх: от тим-то й оповідання про звірів їм такі цікаві, особливо, коли ті звірі в байці ще починають говорити, думати і поводитися, як люди» [10, с. 170].

Форми присутності світу природи, природних явищ у творах художньої літератури різноманітні й сягають давніх часів. Відзначимо міфологічні втілення сил природи, емоційно забарвлені судження про неї, описи рослин, тварин, пейзажі тощо. Науковці визначають матеріал природи як «багатство її образів і комплекс моделей, елементів, що можуть втілюватись у художні образи, виступати темами або мотивами, інспірувати, надихати на створення нових образів, надавати останнім символічного характеру тощо» [6, с. 7]. Синтез наукових відомостей, ймовірності й вигадки, художнього

зображення природи у процесі сприйняття підлягає процесу трансформації не лише через розум, а й емоції реципієнта, пропуску крізь його естетичну, духовну сферу.

У цій розвідці мова піде про особливості діалогу автора і юного читача на природознавчу тематику у прозових творах для дітей другої половини ХХ століття різних жанрів. Це продуктивний напрямок дослідницьких пошуків, що визначається актуальністю, оскільки до сьогодні ще не ставав об'єктом наукових зацікавлень. У процесі його опрацювання необхідно зважити на концепцію адресата, на чому свого часу наголошував С. Іванюк: «Власне, вже оце уточнення — «для дітей» — не що інше як соціальна адреса. Можна без перебільшення сказати, що саме концепцією адресата і визначається специфіка літератури для юних читачів. <...> Не існує специфічно дитячих тем. Є специфіка викладу для дітей, тобто специфіка, зумовлена адресатом, до якого звертається автор» [4, с. 85]. На сприйняття твору того чи того жанрового формату дитиною певної вікової категорії неодмінно впливає авторська майстерність, що полягає насамперед в умінні вести діалог з реципієнтом і бути йому цікавим, співіснувати з цією метою водночас у світі дитини і світі дорослого, майстерно балансує між ними, іншими словами, застосовувати при створенні тексту «комплекс кодів» (У. Еко) потенційного читача.

Особливий інтерес у найменшого читача викликає тема змін пір року. У Шевченковій поезії «Ой діброво — темний гаю!», наприклад, вона осмислюється на образі гаю. Мінливі стани природи в різні пори року наділені автором влучними поетичними характеристиками, що суголосні з настроями ліричного героя: «Надивившись на доненьку / Любу, молодую, / Возьме її та й огорне / В ризу золотую / І сповіє дорогою / Білою габою, — / Та й спать ляже, втомившись / Турбою такою» [11, с. 88].

Систему знань про пори року широко представлено в «Лісовій газеті» В. Біанкі, створеній у жанрі енциклопедії. Тут знайомство читача з основними біологічними закономірностями відбувається у вигляді гри. Форма газети (періодичність номерів, імітація газетних розділів, веселі оголошення і яскраві заголовки в ній) дала можливість автору популяризувати наукові відомості про природу.

Цікаву версію змін пір року запропонував Є. Гуцало в оповіданні «Одуд». Основні природознавчі відомості показано автором на прикладі стосунків хлопчика Андрійка й лісового птаха, якого пораним знайшов батько в лісі та приніс додому. Через пошкоджене крило одуд змушений був лишитися зимувати в Андрійка: чекав його зі школи, вчив уроки й увесь час разом із хлопцем спостерігав за змінами, що відбуваються в природі. Лірична тональність твору, стильова манера письменника з його тяжінням до імпресіоністичної традиції дали можливість донести до читача захоплення

красою навколишнього світу і змінами, що відбуваються в природі з приходом зими, осені, весни. «Як спрагло ждалось весни, як славно в тім році наставала вона! Ще начебто вчора грали білі завірюхи — оркестри зими, а вже сьогодні — немає снігу, наче й не було. А вже завтра сохне земля, парує. А вже позавтра — трава зеленіє, ще за якийсь час — верба цвіте, кульбаба, мати-й-мачуха, маргаритки, гусяча цибулька, анемони дібровні, білі» [2, с. 125–126]. Автор значну увагу в оповіданні приділяє опису поведінки птаха, що зумовлена змінами в природі. Читачем вона не стільки розуміється, скільки відчувається завдяки майстерності Є. Гуцала відтворити форми і стани природи, збагнути їх глибинну суть: «З того дня, як зазеленіла прибрана ялинка, одуд, здається, став помічати тільки її. І як заснув під ялинкою в перший вечір коло діда Мороза, що тримав за спиною велику торбу з гостинцями, то так і другого вечора спав під тією торбою, й третього» [2, с. 125].

Оригінально обіграна тема змін пір року в казці — найулюбленішому й найпопулярнішому жанрі дитячої аудиторії. Психофізіологічні особливості молодшого читача, потяг до таємничого, незвичайного, атмосфера гри, пригоди стимулюють його уяву, дають поштовх процесам ідентифікації. Діалог автора й читача щодо природних явищ в авторській казці взаємозалежний особливим типом естетичних суб'єкт-об'єктних відносин, своєрідністю авторського образного мислення, що реалізується набором формозмістових категорій, надиктованих тим чи тим функціонально-тематичним різноманітним жанром.

У Марії Пономаренко в «Сукні для весни» зміну зими весною представлено у формі *пригодницько-фантастичної* історії. Твір вирізняє динамічний напружений сюжет, атмосфера таємниці, пригоди, що спонукає до дії. Сонце зшило обнову для весни: «Як тканини вже було доволі, взяло Сонце золоту голку з ниткою і засіло за шиття. Рубчик тонкий-тонюсінський, навіть і не видно. Бо що краще сукня, то пишніш усе розквітне на землі. Як же скучили за весною ліси і поля, городи і ріки» [7, с. 2]. Протистояння двох пір року письменниця подає в дусі фольклорної чарівної казки як двох опозиційних сил. Донька Зими Завія проникла в терем Сонця й викрала звідти сукню Весни. Авторка акцентує увагу на бажанні зимової пори року владарювати безкінечно. Використаний письменницею мотив протистояння зими й весни має давню основу. О. Воропай звертає увагу на той факт, що в стародавніх народних казках слов'ян із зимою бореться літо — гарна молода дівчина, оскільки на той час рік був поділений на дві частини — літнє й зимове сонцестояння. Згодом рік став ділитися на три (зима, весна, літо), а потім — чотири пори року. Відтак з українського фольклору до нас дійшов образ весни — вродливої молоді дівчини з вінком квітів на голові, що приходять на зміну зими [1, с. 139].

В. Проппом [8] запропоновано систему основних казкових типів відповідно до специфіки конфліктів і перипетій у творі: герой, суперник, псевдогерой, диво-помічник, дарувальник, об'єкт, що є предметом пошуку героя, відправник. У «Сукні для весни» важлива роль належить диво-помічникам — Золотому Зайчику і павучку Підплетинці, які наважилися повернути вбрання Весни. Композиція казки побудована на їх просторовому переміщенні, що властиво чарівним казкам. При цьому рух героїв не зображений детально, письменниця акцентує увагу на необхідності швидко досягти необхідної цілі — палацу Зими: «Скакав Зайчик зимовим лісом, а за ним – вервечка темних слідів лишалася. То сніг розтавав від гарячих лапок. Озирнеться Зайчик і подумає: «Треба хутчій бігти, щоб Зима не встигла слідів помітити» [7, с. 3]. Поки матінка-Зима з донькою Завією їли за крижаним столом морозиво (тут принагідно відзначимо використання маркеру новочасної доби — морозива, що є одним із показників авторського тексту), він непомітно пробрався в кімнату, сховав сукню в горіхову шкаралупку, миттю повернувся до лісу й віддав її Сонцю. Те своєю чергою подарувало сукню Весні.

Зображаючи прихід весни як фантастичну подію, Марія Пономаренко водночас акцентує увагу дитини на її типових (з погляду сезонних змін) ознаках: «Вклонилася Весна Сонцю, Золотому Зайчику, павучкові Підплетинці і ступила ніжками в зелені черевичках на землю. Там, де ступала, з'являлись проталини, в них відкривали очка-синьоочка проліски, білі підсніжники, сонечками палали кульбабки. На всенький ліс защебетали птахи» [7, с. 3]. Варто відзначити, що письменниця відходить від традиційної з погляду фольклорної праоснови остаточної перемоги світлих сил над темними (у цьому випадку весни над зимою), а пропонує юному читачеві оригінальну версію змін пір року: «– Нічого, дочко! Не побивайся! Відпочинемо добре, та й знову на землю прийдемо. — Зітхнувши додала: — Воно ж таки і правда спочити хочеться» [7, с. 3].

У казці «Чотири сестри» Вал. Шевчука осмислено фактично ту ж тему — боротьбу Весни, Літа й Осені з намаганнями Зими не поступатися своєю владою. Утім, цей твір позначений складнішим, стилістично гнучкішим художнім тлумаченням подій. Письменник, працюючи в жанрі *філософської* казки, свідомо нехтує подією динамікою розгортання сюжету, значно більше уваги приділяє розмаїтим деталям почуттєво-зорового й психологічного виміру. Конфлікт між зимою й рештою сестер автор подає як спричинений бажанням Чорного Вітру і його помічника Чорного Птаха потьмарити земне докільля. Письменник вдало використовує у казці кольори-епітети, що мають певний символічний зміст, підпорядкований осягненню філософської ідеї. Чорний колір — нічний, потойбічний. Чорний вітер, Чорний птах із чорними крильми стають винуватцями порушення одвічного закону

природи: зміни пір року. Вони намагаються нав'язати Білокосій свої закони світоустрою: «Красивий той, хто сильний у світі, а сильний той, хто має владу. Прожени сестер і побачиш, що станеться» [12, с. 20].

Задля уведення цих персонажів у текст твору письменник використовує емоційно-описовий спосіб: «Саме в той момент де не взявся Чорний Вітер, зареготав, засвистів і випустив з рук Чорного Птаха. Той Птах злетів в темне, покрите хмарами небо і раптом упав долі. І впав при тому так нещасливо, що втрапив якраз на Білокосу і вдарив їй в обличчя чорними крильми. Затурбувалася Зима і захвилювалася, сіла на трон, бо їй раптом здалося, що приключилося щось з її гарним обличчям, вийняла люстерко, аби зирнути на себе, але Чорний Птах знову кинувся на неї, вибив люстерко — і воно розлетілося на тисячі скалок» [12, с. 19]. У наведеному фрагменті наскрізна дія рухається від одного внутрішнього стану героїні до стану наступного, а всі вони разом працюють на образ дівчини, яку злі сили підбивають на потурання власній самозакоханості. Інакше не відбулося б повернення Зими до обов'язків, покладених на неї Природою, — поступатися місцем Весні й чекати наступної черги на порядкування у світі.

Емоційну атмосферу казки — гнітючий настрій, відчуття безвиході, спустошеності — створено автором за допомогою пейзажних замальовок: «...сніг, крига навколо і грають у труби хлопці Холодні вітри» [12, с. 22]; крутія й віхола відповідають внутрішньому стану Білокосої, темним думкам, що прийшли їй у голову. Вал. Шевчук експлуатує у творі мотиваційно-сюжетні елементи фольклорної системи, зокрема трикратність повторення подій, що властиво чарівній казці. Тричі кожна із трьох сестер приходила до Білокосої вмовляти поступитися місцем сестрі, тричі кожна з них проганяли з палацу. Таке трикратне повторення дій підпорядковане принципам ретардації та градації. Трикратність, як вважає В. Пропп, «виражає інтенсивність дії, а також силу емоційного напруження мовця» [8, с. 199]. Важливе значення в художній системі казки має художня деталь — дзеркальце. Автор експлуатує досить поширений у жанрі казки мотив («Снігова королева» Г. К. Андерсена, «Казка про мертву царівну та семи богатирів» О. Пушкіна, «Аліса в Задзеркаллі» Л. Керолла), що своїми витокami сягає міфології та фольклору. Дзеркало в них було наділене магичними властивостями: «Ще в міфологічній свідомості феномен «дзеркальності» пов'язувався з візуальним сприйняттям, пізнанням навколишнього світу, баченням віддалених у просторі та часі реальних об'єктів (тобто з «тут-буттям»), а також — зі світом потойбічним, чужим, влаштованим протилежним чином («там-буттям»)» [5]. Подивившись у дзеркало, Білокоса мала побачити своє справжнє, змарніле, постаріле за часи довготривалого владарювання обличчя, усвідомити злочинність і підступність намірів Чорного Птаха. «– А тепер

на себе глянь, — сказала Золотокоса. Вийняла дзеркальце й подала Зимі. Та зирнула — тихий зойк вирвався із грудей.

– Сестро моя, сестро! — закричала вона. — Що це за стара відьмуга на мене дивиться? Я не впізнаю себе!

– Зійди з трону, втомилася ти, — м'яко сказала Зимі сестра. — Піди в палац, збуди Зеленокосу, впади їй до ніг і попроси вибачення...» [12, с. 36]. За його допомогою відновлюється гармонія й рівновага в світі.

Прикметною особливістю казки Вал. Шевчука «Чотири сестри» є філософськи далекосяжний акцент на реальний людський побут і реальні конфлікти в ньому. Перемога добра над злом у творі стає можливою за умови щирої любові сестер, прагнення добра. Незважаючи на агресивну поведінку Білокосої, Зеленокоса, Синьокоса, Золотокоса не перестали любити її. Чорний птах не зміг перемогти сестер, тому що добро не можна перемогти. «Продовжуй любити її» [12, с. 29], — говорить Зеленокоса своїй наступниці. «Мушу розшукати і звільнити свою любу сестру і добрий лад на землі встановити» [12, с. 35], — твердить Золотокоса. У цих словах — потужний філософський потенціал твору.

Остаточна перемога добра над злом у творі показана автором як прихід на землю весни, зображений за допомогою яскравих зелених барв, що розкодовують життєдайні авторські інтенції: «Зелені шати маяли в неї за плечима, зелене волосся гралось із теплим вітерцем, зелений з голубими квітами вінок лежав над її рівним, погідним чолом, довкола її осяйної постаті літали і співали зелені пташки, а сама Зеленокоса йшла і щедро розсипала навкруг насіння квітів. Воно одразу ж проростало, пробиваючи сніг, і цвіло білим та синім квітом. Саме від того й виникала чарівна музика, а співала Зеленокоса, співала Весна» [12, с. 38].

«Чотири сестри» Вал. Шевчука — оригінальна авторська версія інтерпретації зміни пір року в жанрі філософської казки. Її рецепція взалежнена жанровою домінантою — настановою на фантастичність, неймовірність зображуваних подій, що підпорядкована осмисленню символічного змісту й філософського потенціалу, закладеного у внутрішній структурі твору.

Зміна пір року в *аніمالістичній* казці показана на прикладі життя флори й фауни. Як правило, у творах такого типу відсутні фантастичні перетворення, чарівні предмети, атмосфера дива. Розповідаючи про зміни в природі, письменники часто вдаються до пейзажних замальовок: «Ліс стояв різнокольоровий, барвистий. Жовте, червоне, руде листя завітчувало дерева, і дерева красувались одне перед одним. Це були перші осінні дні. Небо було синє-синє, і в повітрі літало серпанкове тонесеньке павутиння. Ткали його павуки, а воно, легеньке, від найніжнішого подиху вітру рвалося, і летіло, і блищало на сонці, мов срібло» [3, с. 40].

Анімалістична авторська казка тяжіє до фольклорних пратекстів про тварин (алегоризм, традиційні для слов'янського тваринного епосу персонажі, їх вдача — кмітливість, тямущість, розсудливість тощо, дидактичний потенціал). Цікавими є письменницькі спостереження за поведінкою тварин у лісі: «Усі були заклопотані. Ведмедиха, якої зайчик боявся і яку поважав, бо вона була найбільша в лісі, приготувала для себе й для родини чудовий барліг. Вистелила мохом, назносила м'якого сухого листу, і всі в лісі знали, що вона скоро засне. Сова ховала в дупло мертвих мишенят» [3, с. 46]. Казковий ефект досягається завдяки персоніфікації природи. Герої анімалістичної казки — тварини, птахи, рослини — наділені здатністю мислити, розмовляти, а їх дії і вчинки легко переносяться у площину людських стосунків. Наприклад, у казці Оксани Іваненко «Чорноморденький» зображено маленького неслухняного зайчика, якому не терпілось вдягти зимову білу шубку, щоб стати красивішим. Не послухавшись старої зайчихи, одного разу він вибіг на гору, де було вітряно й холодно. Прокинувшись уранці, зайчик помітив, що шубка його змінила свій колір. Але оскільки снігу ще не було, його дуже легко помітили мисливські собаки. Довелося зайчику дуже швидко тікати до лісу, аби врятувати своє життя. Фінал казки з ненав'язливою морально-дидактичною складовою — «Бачиш, до чого доводить неслухняність та легковажність! Тепер ховайся під дубом, аж поки не випаде сніг» [3, с. 48] — виразно демонструє її адресність. Синтез науковості, реальності й вигадки, художнього зображення природи, динамічний однолінійний сюжет, діалогічність творів, інформативність, конкретно-чуттєва образність, доступна лексика спрямовано на реципієнтів дошкільного й молодшого шкільного віку.

Так звана *пізнавальна* казка, апелюючи до емоційної сфери читача, в доступній формі дає йому багато цікавої та корисної інформації. Темою казки-мініатюри В. Сухомлинського «Як починається осінь» є прихід осені. Вона ж — головний персонаж твору. Світ природи у творі постає як живий організм, так, як його сприймає малий читач. Жанр мініатюри передбачає використання продуманих, відшліфованих фраз, синтез точного й витонченого слова. Саме тому письменник у творі не подає розлогого «портрету» головного персонажа, а зображує її за допомогою влучної художньої деталі: *косо* в Осені завітчані червоними ягідками калини й пшеничними колосками. Цей своєрідний штрих у сконцентрованому вигляді допомагає відтворити атмосферу цієї пори року, надає особливого забарвлення поетичному мовленню твору.

Атмосфера дива створена в мініатюрі за допомогою персоніфікації Осені: «Любить Осінь ночами сидіти на березі ставка. А вранці над водою підіймається сивий туман і довго не розходиться. Оце й починається Осінь»; «Любить Осінь заходити в садки. Доторкнеться до яблуні — яблука жов-

тіють» [9, с. 211, 212]. Наділяючи пору року людськими якостями — осінь ходить, сидить, співає пісню, дятли зустрічаються з нею, В. Сухомлинському вдалося без зайвих сюжетних ходів у поетичній формі передати картину осені, найрізноманітніші відтінки мінливих станів природи. Велику увагу в творі автор приділяє описові поведінки птахів восени, що увиразнює його пізнавальний, науковий потенціал. Повідомляючи в поетичній формі корисні для дитини відомості про життя птахів восени — ластівки тривожно радяться про щось, журавлі піднімаються в небо й курличуть, дятли навпаки радіють осені й шукають поживи на деревах, В. Сухомлинський не лише транслює професійні знання про світ природи, а й акцентує на їх естетичному художньому відображенні.

Адресність казки-мініатюри — для дітей — вловлюється за допомогою влучно схопленої автором характеристики Осені. Він називає її старшою дочкою Діда Мороза, а Весну — молодшою. Така оригінальна прив'язка до улюбленого казкового персонажа молодших читачів характеризує В. Сухомлинського не лише як талановитого майстра слова, а і як педагога, котрий інтуїтивно вловлює специфіку дитячого образного мислення і сприйняття, здатність молодших читачів сприймати матеріал за допомогою образних кодів.

Як одне із світоглядних і екзистенційних понять, природа, отже, виступає виразником найрізноманітніших відчуттів; вона наділена особливою змістовою вагою. У літературному творі її матеріал стає художнім фактом, що використовується письменником з метою створення певної духовної атмосфери, естетичних, емоційних станів читача. У творах для дітей та юнацтва матеріал природи виконує ще й певну пізнавальну, світоглядну функцію. Важливе місце в системі природознавчої літератури для дітей посідає тема змін пір року. Варіанти її трансляції зумовлені обраною автором жанровою формою, специфікою образного мислення письменника, віковими особливостями дитячого сприйняття, умінням зробити наукові відомості доступними реципієнту. Зображуючи пори року, письменники значною мірою підкорені кліше, властивим певному жанру (оповідання, казка тощо), утім щоразу демонструють пріоритетність використання художніх засобів в осмисленні матеріалу природи, взаємозалежних особливостями стильової експлікації, індивідуально-авторським образним баченням щодо відтворення станів природи, рецептивними можливостями молодшого читача.

Література

1. Воропай О. Звичаї нашого народу : етнографічний нарис / О. Воропай. – Т. 1. — Мюнхен, 1958. — 311 с.

2. Гуцало Є. Сім'я дикої качки : для мол. та серед. шк. віку / Є. Гуцало ; [упорядкув. та передм. Л. Ворониної]. — К. : Школа, 2007. — 218 с.
3. Іваненко О. Д. Твори : в 5 т. / О. Д. Іваненко. — Т. 1 : Казки. — К. : Веселка, 1966. — 330 с.
4. Іванюк С. З погляду адресата / С. Іванюк // Література. Діти. Час. — 1986. — Вип. 11. — С. 84–90.
5. Колотова О. Мотиви «дзеркала» і «задзеркалля» як моделі тут-буття і там-буття в художніх відображеннях картини світу [Електронний ресурс] / О. Колотова. — Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdakk/2011_4/11.pdf
6. Петрухіна Л. Е. Образи природи як стани екзистенції у поезії (теоретичний аспект) : автореф. на здоб. наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.06 «Теорія літератури» / Петрухіна Людмила Едуардівна ; Львівський національний університет імені Івана Франка. — Львів, 2000. — 20 с.
7. Пономаренко М. Сукня для весни : казки для дітей дошк. віку / М. Пономаренко. — Житомир : Видавничо-поліграфічний відділ облполіграфвидаву, 1991. — 32 с.
8. Пропп В. Русская сказка / В. Пропп. — Ленінград : Изд-во Ленингр. ун-та, 1984. — 336 с.
9. Сухомлинський В. Квітка сонця : притчі, казки, оповідання / В. Сухомлинський. — Х. : ВД «ШКОЛА», 2011. — 240 с.
10. Франко І. Зібрання творів : у 50 т. / І. Франко. — Т. 20. — К. : Наук. думка, 1979. — 486 с.
11. Шевченко Т. Мені тринадцятий минало : вибрані поезії / Т. Шевченко. — К. : Веселка, 1989. — 160 с.
12. Шевчук В. Панна квітів : казки моїх дочок / В. Шевчук. — К. : Веселка, 1990. — 184 с.

Vitalina Kyzylova

**CHILD AND NATURE: GENRE POSSIBILITIES OF DIALOGUE
(based on the theme of seasons' changes in Ukrainian literature)**

As one of the philosophical and existential concepts, nature acts as the depiction of a variety of sensations; content is endowed with special meaning. In a literary work of art it becomes a fact that the writer used to create a certain atmosphere of spiritual, aesthetic, emotional states for the reader. In the works for children and youth the aspect of nature also represents a cognitive and an ideological function. Among most of other topics available for

the young reader a special interest is being given to the theme of the seasons. In Shevchenko's poetry «Oh Dubrava — dark woods!» it is interpreted by the image of the grove. The changing state of nature in different seasons endowed with well-aimed author poetic characteristics, in unison with lyrical sentiments. The system of knowledge about seasons is being well represented in the «Forest newspaper» V. Bianki, and is created in the genre of encyclopedia too. Here the reader gets familiar with the basic biological laws in the appropriate form of the game. The form of the newspaper has enabled the author to popularize scientific information about the nature.

An interesting version of the of seasons' change has been represented in the story «Hoopoe» by Ie. Hutsalo. The basic natural information is shown by author in the frame of relationship between a little boy Andrew and a wounded wild bird, which was found by boy's father in the woods and brought home later. The lyrical tone of the work, the style of the writer's manner and his attraction to the Impressionist tradition made it possible to convey to the reader the beauty of the world and the changes that occur in nature with the arrival of winter, fall and spring.

In M. Ponomarenko's «Dresses for Spring» a winter change is presented in the form of adventure and fantastic fairy story. The story distinguishes dynamic plot and an atmosphere of the mysterious adventure. By confronting two seasons writer takes the spirit of folk fairy tale as the two opposition parties. Playing the arrival of spring like a fantastic event, M. Ponomarenko emphasizes the child's attention to its typical (in terms of seasonal changes) features.

A philosophical tale «Four Sisters» written by Val. Shevchuk gives a stylistically complicated but flexible and artistic interpretation of events. The writer deliberately ignores the development of events in a dynamic and deployment way, and pays much more attention to a detailed diverse sensory, visual and psychological dimension. The conflict between the winter and the rest of the sisters the author presents as the Black Wind which is caused by desire, and his assistant, Black Bird, aimed to becloud a terrestrial environment. The writer uses a variety of epithets with symbolic meaning, cognitively subordinated philosophical ideas. Equally important in the entire art system tale is its fiction detail — mirror. After looking into it Bilokosa had seen her true, haggard, aged after the long-term domination face, and realizes the intent crime and Black Bird's deceit. The distinguishing feature of Val. Shevchuk tale «Four Sisters» is a far reaching philosophical emphasis on a real life and real human conflicts in it. The victory of good over evil in the tale becomes possible only because of the true sisters' love. Despite Bilokosa aggressive behavior, Zelenokosa, Synokosa, Zolotokosa don't give up their love to her. Black Bird was unable to defeat sisters, so that good cannot be beat.

Change of seasons in animalistic tale is illustrated by the life of flora and fauna. In these kinds of works there are no fantastic transformations, magic items, or the atmosphere of a miracle. Talking about changes in nature, writers often resort to landscape sketches. Animalistic author tends to write folk tales about animals as ancient texts (traditional Slavic epic animal characters, their character's main features are intelligence, comprehension, judgment, etc.). The synthesis of science, reality and imagination, artistic representation of nature, dynamic single-line plot, dialogic works, information, specifically sensual imagery is directed to young readers.

A cognitive tale appealing to the reader's emotional side in simple ways gives a lot of interesting and useful information. The theme of fairy-miniatures by V. Sukhomlynskyi «As autumn begins» depicts the coming of autumn. The world of nature in the book is presented as a living organism, in a young reader's perspective. This genre involves the use of thoughtful, polished phrases in the synthesis of accurate and sophisticated words. That is why the writer of the book does not give a vague «portrait» of the main character, and depicts it with a fine move and coming artistic details: Spit in Autumn flowered with red berries and wheat ears. This kind of bar in concentrated form helps to recreate the atmosphere of this time of year, and emphasizes a poetic speech. Allocation of human qualities of the seasons — autumn walks, sits, singing a song, where woodpeckers found it — V. Sukhomlynskyi managed to show without unnecessary plot movements in a poetic form to depict a picture of autumn, a variety of colors changing states of nature. Much attention in the book the author gives to the description of the birds' behavior in the fall that underlines its educational and scientific potential. Reporting in poetic form is useful for your child as it gives the information about life in the fall, and so V. Sukhomlynskyi not only transmits professional knowledge about the natural world, but also focuses on the art of aesthetic reflection.

Different variations of representing the seasons are caused by certain genre forms chosen by this or that author, his specific creative thinking, age characteristics of children's perception, trying to make scientific information available to the readers. Representing the season, the writers are mainly following clichés of a particular genre (story, tale, etc.), however each of them shows the priority of artistic tools in understanding the nature of the material, its style features, individual and imaginative vision of the ways how to reproduce states of nature, young reader's receptive abilities, etc.

Keywords: *literature for children and youth, genre, story, tale theme, nature, seasons.*